

tohime mõelda, et kõik tuulest ei olnud tõusnud, vaid midagi tõejuju jutul siiski mõinud olla, mis loomisele põhjanduseks pandi. Luulemise vägi kasvatas selle põhjuse peale viimaks ühe kuju, kelle teha ja liikmed igapidi nõnda väljamunitati ja imelikult painutati, et nemad enam kuskil loomuliku inimese piirteisse ei mahnu, vaid neist üle lähevad ja mõimatu lugu näitavad. Sest täiesti tunneme et jutu esimesed sünnitajad lapsepõlves elanud, kus veel vahetegemine mõistusel puudus, mis mõimalik, ehk mis mõimatu näitab. Sellest lugu pidamata peame Kalewipoega mäletusi ainsaks pidama, sest et neid meie oma rahva waimu põld oli kaswatanud, enne kui selgem teadmine mõdraste läbi meie maal siignes. Kalewipoega mälestust kannawad täna pääwani mäelingud, kaewandikud, kaljukivi rahnud, mullabunnitud, järwed, jõed ja ojad Alutaguse, Nõrwa, Harju, Lääne, Tartu ja Wiru maal, mis mitmel wiisil tema tugewuse jälgi peawad kuulutama.“ —

„Lubage mulle“ — ütles Põllupay — „sin lähidest küsida, mis meie lastel kodu ehk koolis sõberduste ennemistese jutudega tegemist peaks olema? Koolmeistri kohus on neid kõige tarkuste peale juhutada, aga ei mite tübja jutust, mis ristiinimestele kuulda, veel vähem meelespidada ei kõlba, kuulutama hakata, sest se on minu arwates aearaisdamine.“

Koolmeister wastas: „Kooliõpetuste tundidel ei ole ma ial neid jutust rääkinud, waid isa siis, kui koolitunnid juba mõnda lapsed ja lapsed mind ise palusiwad, neile ühte ja teist jutustada. Lapsed kuulewad enamist kõik teraselt tähelepanes sõberduste jutust, sellepärast wistan neid mõne korra mõistuse aratamiseks. Miks need jutud ühe ristiinimesele ei peaks kõlbama, ehk mis tahju lastele nende kuulmisest sündima: seda ei oska minu pisuke mõistus mite aratäha. Kõikis haritud rahwa koolides õpiwad lapsed mõnda wana jutu kuulsamatest wanapõlwe rahwadest, mispärast ei tohi siis meie niisamuti oma lastega teha? Ehk küs mul laugemalt mõtest ei ole, meie noort sugu õpetades, neid kõige ülemalt Gesslasest kaswatada, waid kõik minu tööwäew üksnes selle peale läheb, meie järeltulejatest ülepea haritud inimesi wal-

mistada, siiski on minu soovimine, et neile nende kodumaa ja rahwas isa armsaks peawad jääma. Kõht, kus meie eelkäijad mõne saja aastat olivad elanud, ei tohi meile mite mõdraks jääda, waid peab igaühele kui kätt ase surmani armas olema. Mõnda raskust, mis meile eluteel juhtub, mõistame sellega kergitada, kui meil õpetuse läbi täielikuma mõistust kaswaks, selle abiga palju wigalt mõistuse parandada.

„Jätke seda,“ palus Peeter Mõistand — „ja rääkige meile paremine Kalewipoest. Ehk ma küs mõnekorra tema raamatut lugema hakkasin, siiski leidsin seal sees mõnda, sellest ma selget aru ei saanud. Ehk mõite mind ja mõnda teist parema mõistmisele juhutada, kui meile räägite, mis need 20 lugu tema elust awaldawad.“ —

„Hea meelega,“ kostis koolmeister, ja rääkis nõnda edasi:

„Meie kuulus Kalewipoeg peab tähesteistkümnest wendast kõige noorem olema olnud. Tema teistest wendadest ei leita midagi suuremat mälestust, waid meie kuuleme, et wana „Kalewi taadi“ eluõhtal kaks poega kodu kassis ja wiimne poeg wast pärast isa surma ilmae sündis. Seda nooremat poega nimetab rahwa suu igal rääkimisel „Kalewi poeks,“ ehk mõne korra kui tema isa järsku Kalew. Tema wägewus awandab ennast juba kätis, kus ta esitels nutu nädalatel põhjatu siisaga eide õdrabu raiskab, hiljemine mähkmed kätti kistub, kätti lõhub, ja sedawiisi pörandale saab, kus ta oma liikmete rammu õpetama hakab. Pärast mõne noorel põlwele toimetatud tallitust, tõuseb ta liisu läbi „jumalikul juhutamisel“ meie maale kuningaks, nõnda kui tema isa enne oli walitsenud. Kaks wanemad wenda, kes temaga liistu olivad heitnud, rändawad wälja, sest et meie siisad „ahtral lüpsil põllumaad“ niipalju langeid mehi ei jõuaks toita ega üles pidada. Aga juba esimesel meheal peab kuulus Kalewipoeg siit ilmaist lahsuma, werewõla tasumiseks, sest et tema üksford ekkides ilma süüta werd oli walanud ja üks tatarlaps tema läbi otta leidnud. — Ehk küs Kalewi walitsuse kuldne, ehk meie rahwa õnne aeg palju laugemal seisab, kui wanemate aegkirjade mälestused ulatawad, siiski wenitab tema jut, praegusel seisusel, tema elujärgi tuhat aastat pärast Kris-